

Redakcja: Sławomir Poleszak (zastępca dyrektora IEŚ), Agnieszka Zajdel (sekretarz redakcji), Szczepan Czarnecki, Spasimir Domaradzki, Łukasz Krzyżanowski, Sławomir Łukasiewicz, Damian Szacawa, Agata Tatarenko

Nr 1375 (115/2025) | 9.06.2025

ISSN 2657-6996

© IEŚ

Aleksandra Kuczyńska-Zonik

Kobiety w armii. Obowiązkowa służba wojskowa w państwach nordyckich i bałtyckich

Obecnie tylko dwa państwa europejskie, Norwegia i Szwecja, wprowadziły neutralny pod względem płci pobór do wojska. W 2026 r. do tej grupy dołączy Dania. Finlandia, Litwa, Łotwa i Estonia również rozważają możliwość wprowadzenia obowiązkowej służby wojskowej dla kobiet. Stoi za tym potrzeba wzmocnienia potencjału militarnego państwa, a także problemy z rekrutacją, wynikające z niżu demograficznego. Jednakże wyzwania kadrowe, finansowe i infrastrukturalne oraz niewielkie poparcie społeczne dla tego typu rozwiązania powodują, że przyjęcie tego modelu w regionie Morza Bałtyckiego jest w najbliższym czasie mało prawdopodobne.

Kobiety na rzecz pokoju i bezpieczeństwa. Na szczycie NATO w Waszyngtonie w lipcu 2024 r. sojusznicy zatwierdzili zaktualizowaną *Politykę dotyczącą kobiet, pokoju i bezpieczeństwa (NATO Policy on Women, Peace and Security 2024)*, mającą na celu wdrożenie rezolucji Rady Bezpieczeństwa ONZ nr 1325. Pierwszy tego typu dokument został przyjęty w 2007 r. Nowe wytyczne obejmują cztery cele strategiczne: 1) wzmocnienie przywództwa uwzględniającego kwestie płci i odpowiedzialności; 2) zwiększenie udziału kobiet na wszystkich szczeblach zarządzania; 3) zapobieganie zagrożeniom, które w sposób nieproporcjonalny dotyczą kobiety; oraz 4) ochronę kobiet i dziewcząt przed przemocą ze względu na płeć. W ten sposób Sojusz deklaruje działania na rzecz zapewnienia zrównoważonego pod względem płci podziału pracy na wszystkich szczeblach, w tym na stanowiskach decyzyjnych i kierowniczych, a także promowanie pełnego, równego, bezpiecznego i znaczącego udziału kobiet w zapewnianiu bezpieczeństwa na szczeblu lokalnym, krajowym, regionalnym i globalnym. W szczególności państwa podejmują prace w kierunku zwiększenia uczestnictwa i reprezentacji kobiet w siłach NATO na wszystkich szczeblach, a także usuwania barier w rekrutacji oraz awansie zawodowym kobiet.

Powszechny pobór. Obecnie tylko dwa państwa europejskie, Norwegia i Szwecja, wprowadziły neutralny pod względem płci pobór do wojska¹. Zgodnie z konstytucją Norwegii każdy obywatel w wieku 19-44 lat jest zobowiązany do ochrony ojczyzny, niezależnie od urodzenia czy majątku. Służba trwa maksymalnie 19 miesięcy, przy czym zwykle oznacza 12 miesięcy służby początkowej, po której rekrut może zostać powołany na dodatkowe 7 miesięcy. W 2015 r. Norwegia jako pierwszy członek NATO i pierwsze państwo w Europie wprowadziła obowiązkową służbę wojskową neutralną pod względem płci. Za przyjęciem takiego modelu stały dwa argumenty: 1) z uwagi na kwestie równości wszyscy obywatele niezależnie od płci powinni mieć takie same prawa i obowiązki, wśród których znalazł się obowiązek obrony narodu; 2. konieczność maksymalizacji zdolności operacyjnej i skuteczności poprzez zatrudnienie najlepiej wyszkolonych obywateli oraz uwzględnienie różnorodnych perspektyw. Od tego czasu odsetek kobiet w norweskich siłach zbrojnych stale rośnie: w 2017 r. wynosił 21%, w 2020 r. – 33%, a w 2024 r. – 34%. Oznacza to, że z corocznej liczby ok. 10 tys. poborowych (celem jest osiągnięcie 13,5 tys. rocznie do 2036 r.) jedną trzecią stanowią kobiety (zob. „[Komentarze IEŚ](#)”, nr 1369).

W Szwecji pobór do wojska został zniesiony w 2010 r., a następnie przywrócony w 2018 r. Obejmuje on zarówno mężczyzn, jak i kobiety. Dotyczy to obywateli Szwecji, a także osób stale rezydujących w tym państwie. Czas trwania służby wynosi od 6 do 15 miesięcy, w wyjątkowych sytuacjach może być ona zastąpiona służbą cywilną – w oddziałach ratowniczych czy placówkach opiekuńczych. Liczba rekrutów w 2024 r. wyniosła ok. 8 tys.,

¹ Obowiązek służby wojskowej dla kobiet wprowadzono również w Holandii, ale jest on tymczasowo zawieszony.

co oznaczało znaczący wzrost z 4 tys. w 2017 r. Początkowo odsetek kobiet wynosił 15% i w kolejnych latach stopniowo wzrastał. W 2022 r. osiągnął poziom 20%, a w 2023 r. – 24%.

W Danii obowiązkowi służby wojskowej podlegają mężczyźni w wieku powyżej 18 lat. Obecnie służba trwa 4 miesiące (od 2026 r. okres ten zostanie wydłużony do 11 miesięcy) i również w wyjątkowych sytuacjach może być zastąpiona służbą cywilną. Corocznie powołuje się ok. 5 tys. poborowych. Kobiety mogą ochotniczo pełnić służbę wojskową (w 2023 r. stanowiły około jednej czwartej poboru), a od 2026 r. będzie to ich obowiązek. Oczekuje się, że ich odsetek wzrośnie w przeciągu kilku najbliższych lat do 30%. Jeśli dobrowolny pobór nie osiągnie zakładanego poziomu, kobiety, podobnie jak mężczyźni, będą podlegać procesowi selekcji, opartemu na doborze losowym.

Obowiązek tylko dla mężczyzn. Zgodnie z konstytucją Finlandii każdy obywatel tego państwa jest zobowiązany do udziału w obronie narodowej: mężczyźni w wieku 18-30 lat – mają obowiązek służby wojskowej, a kobiety – na zasadzie dobrowolności. W zależności od rodzaju szkolenia trwa ona 165, 255 lub 347 dni. Osoby po odbyciu służby wojskowej są wcielane do rezerwy Fińskich Sił Obronnych. Każdego roku do fińskiej armii zgłasza się ok. 1 tys. kobiet, co stanowi ok. 5%. Jednak większość społeczeństwa opowiada się przeciwko systemowi równości płci w odniesieniu do obowiązkowego poboru – chciałaby tego tylko jedna trzecia populacji (Uutisuomalainen, 2022). W ocenie byłej premier Sanny Marin (Socjaldemokratyczna Partia Finlandii) służba wojskowa i cywilna pozostawia wiele niewykorzystanego potencjału, dlatego w Finlandii powinna odbyć się szeroka debata społeczna na temat powszechnego poboru (zob. „[Komentarze IEŚ](#)”, nr 1046).

Na Litwie przywrócenie obowiązkowej służby wojskowej w 2015 r. zostało podyktowane zmianą sytuacji geopolitycznej i niewystarczającym potencjałem jednostek Litewskich Sił Zbrojnych (LSZ). Zgodnie ze znowelizowaną ustawą od 2026 r. pobór obejmie mężczyzn w wieku 18-22 lat, a służba będzie trwać 9 miesięcy. Osoby, które odbyły obowiązkową służbę wojskową, mogą uzyskać dodatkowe punkty przy rekrutacji do litewskich szkół wyższych. Po jej odbyciu żołnierze mogą ubiegać się o zawodową służbę wojskową, ochotniczą służbę wojskową lub mogą zostać przydzieleni do czynnej rezerwy LSZ. Obowiązujący model dotyczy jedynie mężczyzn, natomiast kobiety mogą odbywać służbę na zasadzie dobrowolności. Głosy w tej sprawie są jednak podzielone. Według dowódcy armii litewskiej Raimundasa Vaikšnorasa obecnie nie ma potrzeby powoływania kobiet, konieczne jest jednak optymalne wykorzystanie dostępnej liczby mężczyzn i stworzenie warunków, aby wszyscy mogli wykonywać swoje obowiązki. W podobnym tonie wypowiadała się była premier Ingrida Šimonytė. Z kolei obecna minister obrony narodowej Dovilė Šakalienė oraz przewodniczący sejmowej Komisji Bezpieczeństwa Narodowego i Obrony (NSGK) Giedrimas Jeglinskas nie wykluczają wprowadzenia neutralnego pod względem płci poboru do wojska w dłuższej perspektywie czasowej.

Łotwa przywróciła obowiązkową służbę wojskową w 2023 r. ([„Komentarze IEŚ”, nr 652](#)). Dotyczy ona mężczyzn w wieku 18-27 lat i trwa 11 miesięcy (stałe w Narodowych Siłach Zbrojnych) lub 5 lat (nieregularnie w jednostkach Gwardii Narodowej). Obecnie rekrutowanych jest ok. 1 tys. osób, a w planach jest osiągnięcie 4 tys. rocznie. Trwająca wojna rosyjsko-ukraińska oraz trudna sytuacja demograficzna zdynamizowały również dyskusję na temat obowiązku służby wojskowej dla kobiet. Za rozważeniem takiej opcji byli dowódca Narodowych Sił Zbrojnych Leonīds Kalniņš, minister obrony Andris Sprūds oraz minister spraw zagranicznych Baiba Braže. Jednakże badanie opinii publicznej z 2024 r. (Norstat, LSM.lv) wykazało, że większość łotewskiego społeczeństwa (73%) nie zgadza się na pobór neutralny pod względem płci. Kobiety mogą odbywać służbę wojskową dobrowolnie – i obecnie w parlamencie nie ma poparcia dla zmiany tego modelu. Co ciekawe, Łotwa ma stosunkowo dobrą reprezentację kobiet w armii, a ich udział od lat utrzymuje się na poziomie powyżej 15%. Obecnie kobiety stanowią 16,5% całkowitego personelu wojskowego armii – z łącznej liczby 6,7 tys. osób – a ambitny cel na 2026 r. zakłada, że będzie to 25%. W dziesięcioletniej Gwardii Narodowej, która stanowi siły ochotnicze, odsetek kobiet wynosi ok. 20%.

Z kolei w Estonii czas trwania służby poborowej wynosi 8 lub 11 miesięcy, w zależności od wykształcenia i stanowiska. Dotyczy ona wszystkich mężczyzn w wieku 18-27 lat. Kobiety również mogą odbywać służbę poborową na zasadzie dobrowolności, a potem kontynuować karierę w wojsku na równych prawach z mężczyznami. W Estońskich Siłach Obronnych służy obecnie ok. 4,2 tys. żołnierzy, w tym ok. 8% to kobiety. Z jednej strony, w debacie na temat neutralnego pod względem płci poboru wskazuje się, że mężczyźni i kobiety

nie muszą przechodzić przez takie samo szkolenie z tymi samymi wymaganiami fizycznymi, a obywatele mogliby wносить wkład zgodnie ze swoimi możliwościami. Z drugiej strony, pomimo wieloletniego obowiązkowego poboru i wysokiego poparcia dla obowiązkowej służby dla mężczyzn (84%), tylko 5% estońskiego społeczeństwa uważa, że pobór powinien być obowiązkowy również dla kobiet².

Wnioski. Wszystkie omawiane państwa przyjęły Krajowe Plany Działań na rzecz implementacji rezolucji Rady Bezpieczeństwa ONZ nr 1325 oraz agendy *NATO Policy on Women, Peace and Security*. W państwach nordyckich i bałtyckich udział kobiet w zawodowych armiach jest zróżnicowany – od 5%, 9%, 10% odpowiednio w Finlandii, Danii i Estonii oraz Szwecji do 12% na Litwie, 15% w Norwegii oraz 16% na Łotwie (średnia dla NATO to 12,5%)³. Łotwa jest przykładem państwa, które od lat 90. XX w. poczyniło znaczące postępy w promowaniu roli kobiet w społeczeństwie. Kobiety zajmowały najważniejsze stanowiska w państwie – Vaira Vīķe-Freiberga była pierwszą kobietą pełniącą funkcję prezydenta w państwach poradzieckich (1999-2007); obecnie Evika Silīņa jest premierem, a Baiba Braže – ministrem spraw zagranicznych (zob. [„Komentarze IEŚ”, nr 953](#)).

We wszystkich państwach nordyckich i bałtyckich odsetek kobiet wśród osób rekrutowanych do służby wojskowej jest stosunkowo wysoki, jednak tylko państwa skandynawskie – Norwegia, Szwecja i Dania – wprowadziły pobór neutralny pod względem płci. Przede wszystkim powszechna służba dla wszystkich obywateli – zarówno mężczyzn, jak i kobiet – wysłała silny sygnał odstrasżający. Państwa wychodzą z założenia, że w sytuacjach zagrożenia przeszkolone społeczeństwo jest w stanie stawiać opór pewnie i skutecznie, dlatego wiedza na temat posługiwania się bronią, przetrwania, pierwszej pomocy, psychologii kryzysowej i innych istotnych obszarów powinna być przekazywana całej populacji (zob. [„Komentarze IEŚ”, nr 1340](#)). Ponadto, ze względu na wysoce selektywny proces rekrutacyjny, służba wojskowa jest prestiżowa. Przyjęcie do służby w Norwegii jest o wiele trudniejsze, niż dostanie się na większość uniwersytetów. W końcu wyspecjalizowana armia, opierająca się na nowoczesnych technologiach, nie wymaga u wszystkich żołnierzy siły fizycznej, tylko odpowiednich umiejętności i wiedzy.

Dla państw niedysponujących znaczącym potencjałem ludnościowym, takich jak Finlandia i państwa bałtyckie, wzmocnienie sił zbrojnych może nastąpić poprzez wprowadzenie obowiązkowej służby wojskowej również dla kobiet. Obecnie armie narodowe borykają się z poważnymi niedoborami rekrutacyjnymi, dlatego poszerzenie poboru o kobiety umożliwiłoby armii częściowe rozwiązanie tego problemu. W szczególności Łotwa i Litwa mają jedną z najgorszych perspektyw demograficznych ze wszystkich państw europejskich.

Wyzwaniem pozostaje stosunkowo niska gotowość społeczeństw do obrony państwa. Najwyższy wskaźnik gotowości walki zbrojnej charakteryzuje Finlandię i Estonię, a najniższy – Łotwę ([„Komentarze IEŚ”, nr 824](#)). Ponadto, aby zwiększyć liczbę poborowych, konieczna jest rozbudowa istniejącej infrastruktury i zwiększenie liczby instruktorów. Dlatego w tych państwach przyjęcie modelu poboru neutralnego pod względem płci w najbliższym czasie byłoby znaczącym wyzwaniem.

² A. Banka, K. Zalāns, *A Duty to Serve? Rethinking Women's Military Conscription in Latvia*, „The RUSI Journal” 2025, 170(2), s. 58-67, <https://doi.org/10.1080/03071847.2025.2477705> [05.06.2025].

³ Zob. https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2023/6/pdf/2020-summary-national-reports.pdf; https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2024/5/pdf/2021-ncgp-summary.pdf [05.06.2025].